

ДЖ.Д.СЕЛІНДЖЕР «НАД ПРІРВОЮ В ЖИТІ»: ПРОБЛЕМНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ТВОРУ

Стаття присвячена проблемному підходу як головному методу під час вивчення роману Дж.Д.Селінджера «Над прірвою в житті». Запропонована система проблемних питань дасть можливість проаналізувати ідейно-художній зміст твору та визначити авторський посыл читацькій аудиторії. Досліджені різні тлумачення концепту «гра», використані в тексті роману, суперечливість характеру героя твору, причини його конфлікту з оточуючим світом.

Ключові слова: проблемний підхід, евристична бесіда, активізація мисленнєвої діяльності, розвиток логічного мислення, система проблемних питань, ідейно-художній зміст, спортивна гра, гра за правилами, обман, фальш, лицемірство, неприйняття оточуючого світу, компроміс із оточуючим світом, зачепленість за красу, тонка душевна організація, світ дитинства.

Написаний у 1951 році Дж.Д.Селінджером роман «Над прірвою в житті» став бестселером практично з моменту виходу в світ. Прониклива розповідь американського підлітка про своє життя, метання і моральні принципи, про людей навколо та їхнє ставлення один до одного не залишає байдужими представників старшого покоління і приваблює юних. Саме тому неможливо уявити собі програму вишу з зарубіжної літератури без цього твору. Однак насичений жаргонною лексикою селінджерівський роман практично несюжетний і доволі складний для аналізу. Героїня роману Дж.Фаулза «Колекціонер», що стала бранкою, намагаючись вплинути на свого викрадача, радить йому прочитати зазначений роман Селінджера, сподіваючись, що хлопець побачить у Холдені Колфілді ключ до вирішення власних проблем. Однак герой Фаулза, який не блищить інтелектом та не прочитав у своєму житті жодної книги, не здатний на аналітику, що від нього вимагається.

Для аналізу роману Дж.Д.Селінджера «Над прірвою в житті» пропонуємо проблемний підхід — евристичну бесіду. Даний метод сприяє активізації мисленнєвої діяльності студентів, розвитку їхнього логічного мислення. Продумана система проблемних питань допоможе розкрити ключові аспекти ідейно-художнього змісту твору.

Одним з головних у романі є поняття «гра». У зв'язку з цим пропонуємо студентам розглянути, в яких значеннях слово «гра» вживається у творі і як до цього поняття ставиться Холден Колфілд. У результаті відповідей виходимо на декілька трактовок поняття «гра» в романі, і перша з них — *гра спортивна*: гра в футбол (негативне ставлення Холдена до «доленосної» футбольної зустрічі між його школою і школою-суперницею) та гра в шашки з Джейн Галлахер, подругою головного героя.

Чому Холден так негативно ставиться до футбольного матчу? Можливо, він не любить футбол? Однак у романі є фрагмент, коли Холден і ще двоє хлопців дотемна із задоволенням ганяють м'яча і не хочуть розходитися. Ключовою у цій сцені стає кількість гравців, відсутність команд, що протистоять одна одній, і, відповідно, переможців. Цю сцену можна запаралелити з грою в шашки з Джейн, яка любила вишиковувати дамки на останній лінії дошки, не використовуючи їх для виграшу і надаючи перевагу задоволенню від гри над перемогою. Ось таку гру приймає Холден, протиставляючи її у своїй оповіді штучній доленосності виграшу шкільної футбольної команди.

Навіщо Селінджер фіксує увагу на грі у футбол? Для того, щоб від неї перейти до ще однієї важливої трактовки цього поняття — *«гри за правилами»*, до якої Холден також ставиться різко негативно. Він не погоджується з точкою зору свого вчителя, що життя — це гра за правилами. Адже з цього випливає, що результат залежить не від людини, а від того, до якої команди потрапиш. Що, наприклад, буде, якщо це команда мазил? Правила ненависні Колфілду з цілої низки причин. Вони вигадані людьми і часто призводять до несправедливості, нерівних можливостей, вони встановлюють рамки, які обмежують особистісні прояви і нівелюють індивідуальність, що абсолютно неприйнятно для героя роману. Саме з цим почасти пов'язані настільки складні відносини Холдена з оточуючим світом.

Крім вищезгаданих, у процесі аналізу виходимо на ще одне тлумачення поняття «гра» — *гра в театрі і кіно*. Але і до такого начебто природнього прояву гри герой роману ставиться негативно, незважаючи на те, що це мистецтво. «І його похід у театр — яскраве тому підтвердження. Навіть талановита гра акторів на сцені не радує його, тому що грають вони краще, ніж у житті, а значить, неправдоподібно. Що вже й казати про те, коли гра відбувається не на сцені, а в житті» [1, с. 2].

Від останньої тези логічно переходити до найголовнішого прояву гри в романі — *обман, фальш, лицемірство*. Саме таку гру Холден Колфілд вважає аморальною і саме за неї ненавидить оточуючий світ. Пропонуємо студентам проілюструвати цю тезу прикладами з тексту. Серед них фрагменти, що

описують поведінку директора останньої школи, який проявляв увагу до батьків учнів пропорційно до розміру їхнього гаманця та розпоряджався годувати дітей біфштексами безпосередньо напередодні приїзду батьків. Цікавим прикладом може слугувати також історія про хлопчика, який мешкав у кімнаті разом із Холденом і постійно виставляв напоказ його валізи, які дорого коштували, видаючи їх за свої і намагаючись за рахунок цих речей підняти свій статус в очах оточуючих. Роман містить багато інших ілюстрацій зазначеної тези.

Тут же можна запропонувати студентам питання: *Холден Колфілд негативно ставиться до брехні, в той час як сам дуже часто бреше, чи не порушує він власних принципів?*

Образ головного героя дійсно суперечливий. Холден сам зізнається, що полюбляє збрехати. Але, якщо проаналізувати характер цієї брехні, можна зробити висновки, що в більшості своїй ця брехня не корислива, хлопець не отримує від неї ніяких дивідендів. Інколи його брехня — це його фантазії, інколи — бажання зробити приємне людям.

Фактично зміст роману демонструє несприйняття і неприйняття Холденом Колфілдом оточуючого світу та причини цього неприйняття. Більше того, ми бачимо, що, незважаючи на досить болісний характер цього неприйняття (герой потрапляє в клініку для душевнохворих), Холден не йде на компроміс із оточуючим світом. Отже, логічним у зв'язку з цим може стати таке питання: *той факт, що герой не йде на компроміс з оточуючим світом, — це його провина чи біда?* Це питання для кращого розуміння студентами можна уточнити або перефразувати: *Холден не хоче (тоді це його провина) чи не може (тоді це його біда) йти на компроміс з оточуючим його світом?*

У результаті обговорення логічно прийти до розуміння, що для героя ця проблема комплексна. З одного боку, це *неможливість* компромісу, яка обумовлена тонкою душевною організацією героя, його так званою «зачепленістю за красу» [1, с.2], баченням недосконалості світу, певних моментів, які не дано бачити та відчувати більшості людей. З іншого боку, це *небажання* йти на компроміс, яке базується на його походженні. Холден — хлопець із досить заможної родини. Саме міцні тили, наявність достатньої кількості грошей, які він завжди має і може витратити, на що захоче, впевненість у тому, що виключення з чергової школи закінчиться вступом до наступної, дає можливість хлопцю не шукати точок дотику із цим складним світом дорослих, інфантильно не бажати брати на себе відповідальності за власні вчинки і покидати світ дитинства.

Література

1. Таратута С.Л. Світ, що руйнує красу (деякі аспекти аналізу роману Дж. Д.Селінджера “Над прірвою в житті”) // Зарубіжна література в школах України. – 2005. – №7. – С.2–3